

Tips voor film- en documentairemakers

door Bartho Kriek, zie ook www.barthokriek.nl

Wie een film of documentaire maakt en daarmee enige ambitie heeft, doet er goed aan om rekening te houden met eventuele ondertiteling. Het is bijna onvoorstelbaar: film- en documentairemakers sparen kosten noch moeite om tot een fraai en kwalitatief goed product te komen, maar doordat ze soms een paar simpele basiszaken betreffende ondertiteling over het hoofd zien, bederven ze hun eigen project bij voorbaat.

Een paar simpele weetjes kunnen voorkomen dat belangrijke gesproken tekst aan het eind van een scène in de ondertiteling wegvalt, dat fragmenten bij chapter-breaks wegvallen en, erger nog, dat ondertitels voor het gezicht van een geïnterviewde komen te staan:

Noodzakelijke ondertitelkennis

- ondertitels staan onder in beeld, gecentreerd of links uitgelijnd
- ondertitels hebben een minimum duur van zeg maar 1½ seconde
- in 1½ seconde kunnen maximaal zo'n 20 lettertekens (inclusief spaties) redelijk goed worden gelezen, in 3 seconden 40 tekens oftewel één ondertitelregel

Wat wel en niet doen?

-zet grafische titels (namen van geïnterviewden, geografische aanduidingen, zaken als 'Atlanta, augustus 1956' en 'tien jaar later') niet onder in beeld, maar helemaal bovenin, links of rechts, wat het mooist is.

Doe je dat niet, dan bedekken de ondertitels de grafische titels, wat geen gezicht is, of de ondertitels worden rechts uitgelijnd, of ze worden enkele regels omhooggezet waar ze het beeld ontsieren, en soms zelfs het zicht benemen op kin, neus en zelfs ogen van de persoon in beeld. Wie in Nederland wel eens naar Discovery Channel en National Geographic kijkt, kan

dit lelijke fenomeen regelmatig aanschouwen.

-wordt er vlak voor een scènewissel of donkerslag een voor de plot belangrijke tekst gesproken, geef dan als het even kan genoeg tijd voor de ondertitel. Te vaak gebeurt het dat ondertitelaars de ondertitel met die tekst veel te vroeg in beeld moeten laten komen, te lang in beeld moeten laten staan (in het zwart of in de volgende scène), of te kort om gelezen te kunnen worden.

-hou rekening met chapter breaks. 4 frames voor en na chapterbreaks mogen geen ondertitels komen omdat die op dvd wegvalt. Plaats je daar als filmer toch dialoog dan doe je afbreuk aan je eigen werk. De enige programmamaker die daar tot nu toe bewust rekening mee lijkt te houden is Joss Whedon, bedenker en producer van onder meer Buffy the Vampire Slayer. In zijn besprekingen op de DVD maant hij collega's om niet te praten als het even zwart wordt, en zelf maakt hij zijn tekst ruim op tijd af.

Een ernstig geval uit de praktijk

Een ondertitelaar beschreef me een voorbeeld van hoe het dus niet moet:

'Een bekende serie SF/horrorfilms wordt in z'n geheel als box verkocht. In de box zitten alle films zoals uitgebracht in de bioscoop met daarnaast een Director's Cut. Bij de films zitten besprekingen door de diverse regisseurs, acteurs, producers en schrijvers.

Nu staan er op de DVDs ook een groot aantal documentaires en extra's, en vanuit die documentaires kun je naar de scène uit de film springen die wordt besproken. Maar: als je naar zo'n scène springt, mag je niet midden in een ondertitel vallen.

Daarom wordt er om heel veel scènes ruimte gelaten. Nu wordt er in de besprekingen doorlopend gepraat en het komt regelmatig voor dat er een pauze van een seconde ingelast moet worden midden in een zin. Je krijgt dus een heel korte ondertitel die op een vreemd punt wordt afgebroken, bijv. hij zei dat er... seconde pauze... weleens problemen... chapter break van 8 frames... ontstonden. Dit komt niet letterlijk uit de ondertiteling, maar zo liepen de ondertitels wel. Ik heb m'n vertaalcredit verwijderd.'